

19.12.2013

Museovirasto
PL 913
00101 HELSINKI

Viite kulttuuriympäristön hoito-osaston selvityspyyntö 24.9.2013

Asia **KOUVOLA, Anjalan kartanon suojelutilanteen ja -tarpeen selvitys**

Anjalan kartano on valtion omistuksessa ja sen hallinnasta vastaa Museovirasto. Lausuntopyynnön mukaan se on määritelty Museoviraston kiinteistöt ja rakennukset - työryhmän esityksessä valtiolle ei-strategiseksi kohteeksi ja sen luovuttaminen valtion omistuksesta saattaa tulla kysymykseen tulevaisuudessa.

KOHTEEN KUVAUS JA KULTTUURIHISTORIALLINEN MERKITYS

Anjalan historiallinen kartanoalue koostuu päärakennuksesta kartanopuistoineen ja Kymijoen rantaan ulottuvine viljeltyine peltoineen, kirkonpaikkoineen ja muine arkeologisine jäännöksineen sekä oppilaitoskäytössä olevasta kartanon entisestä tilakeskuksesta asuin-, talous- ja laitosrakennuksineen ja istutettuine alueineen. Valtakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristökokonaisuuteen kuuluu myös Ankkapurhan kosken ääreltä niin ikään laajentunut Inkeröisten tehdasyhdyskunta Kymijoen vastarannalla.

Historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävän kartanomuseoalueen rakennuksia ovat päärakennus 1700- ja 1800-lukujen vaihteesta ja kartanon kivinen viljamakasiini 1840-luvulta, siirretty hirsinen viljamakasiini, entinen väentuparakennus Tammela ja rakennustalvaltaan perinteinen rantavaja.

Vuonna 1649 muodostettuun Anjalan kartanoon liittyy kartanokulttuurin rinnalla merkittävää poliittista historiaa ja tapahtumia (Anjalan liitto, Kustaan sodan taistelu) sekä valtiomistuksen vaiheita. Valtio osti Anjalan kartanon 1842 ja lahjoitti sen kenraalikuvernööri, ruhtinas Alexander Menshikoville. Anjalan kartano tuli uudelleen valtion omistukseen 1907, jolloin sen maat palstoitettiin ja jaettiin alustalaisille.

Kartanopihapiirin hallinta siirtyi 1953 Muinaistieteellisen toimikunnalle, joka restauroi ja sisusti päärakennuksen 1800-luvun asuun kartanomuseoksi.

Päärakennuksen huoneiden nykyinen tilajako ja näkyvissä olevat pintamateriaalit ovat 1955-1957 ja 1967-1969 restauroinneista. Viljamakasiinin kiinteä kahvilasisustus on samalta ajalta. Museoviraston ylläpitämän kartanomuseon hoidon ja korjausten lähtökohtana ovat olleet kohteen historialliset ominaispiirteet, mihin perustui esimerkiksi päärakennuksen julkisivukorjaus ja museonvalvojan asunnoksi hankitun Tammelan kunnostus vuosituhannen vaihteessa.

Anjalan kartanon rakennettua ympäristöä luonnehditaan yksityiskohtaisemmin Museoviraston viranomaisaineistoissa, kuten rakennusperintörekisterissä, johon se sisältyy kohdenumerolla 200054. Museoviraston kulttuuriympäristön rekisteriportaalin osoite on <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

MUINAISMUISTOLAIN ASETTAMAT VAATIMUKSET JA RAJOITUKSET

Museoviraston hallinnoimaan Anjalan kartanon kiinteistöön liittyy eri-ikäisiä muinaisjäännöksiä:

Anjalan kartano, historiallinen asuinpaikka, muinaisjäännösrekisterin tunnus 1000022979, Anjalan vanhan kirkon paikka, historiallinen kirkonpaikka, muinaisjäännösrekisterin tunnus 1000013074, Anjala (Aniala), historiallinen kylänpaikka, muinaisjäännösrekisterin tunnus 1000013083, Anjalan taistelupaikka, Kustaan sodan taistelupaikka, muinaisjäännösrekisterin tunnus 1000012770.

Kiinteistön nykyistä maankäyttöä muuttavat suunnitelmat edellyttävät arkeologista tarkkuusinventointia. Alueen maaperään kajoavista suunnitelmista on pyydettävä Museoviraston lausunto.

Kymijoki Anjalan kartanon kohdalla on vedenalaisten muinaisjäännösten potentiaalista löytöaluetta, joten myös ranta- ja vesialueeseen mahdollisesti kohdistuvista toimenpiteistä on kuultava Museovirastoa.

VOIMASSA OLEVA SUOJELUPÄÄTÖS

Anjalan kartanomuseota koskee rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) mukainen suojeleminen. Se on valtioneuvoston päätöksellä 18.10.1990 suojeltu valtion omistamien rakennusten suojeleminen annetun asetuksen (480/1985) nojalla.

Kartanon päärakennuksen suojeluluokaksi vahvistettiin suojelupäätöksessä S1, mikä tarkoittaa rakennuksen suojeleminen kokonaan, sekä ulkoasultaan että sisätiloiltaan.

Kivisen viljamakasiinin (kahvilana) ja hirsinen viljamakasiinin (näyttelytilana) suojeluluokaksi määriteltiin S2, mikä tarkoittaa suojeleminen osittain (esimerkiksi ulkoasua, tiettyjä huonetiloja).

Kartanomuseoalueen suojeluluokka on S4, mikä tarkoittaa sen suojeleminen rakennettuna alueena suojelupäätöksen rajauksen mukaisesti.

Lisäksi Anjalan kartanoon kuuluneita rakennuksia (entinen kivinavetta, karjakeittiö, riihi, lato, kaksi asuinrakennusta) määriteltiin vuoden 1990 suojelupäätöksen valmistelun yhteydessä varjeltaviksi eli säilyttämisen ja vaalimisen arvoiseksi rakennusperinnöksi. Näistä valtion edelleen omistamiin, Museoviraston hallinnoimiin rakennuksiin kuuluu kartanon entinen väentupa Tammela.

VALTAKUNNALLISET ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEET

Anjalan kartanoa koskevat maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä.

Anjalan kartano ympäristöineen on huomioitu valtakunnallisen suojeluarvonsa mukaisesti Kymenlaakson maakuntakaavassa. Kuntakaavoituksen (yleiskaava, asemakaava) ajankohtaistilannetta ei ole tässä käsitelty.

SUOJELUN RIITTÄVYYS JA SUOJELUN EDELLYTYSTEN KEHITTÄMINEN

Voimassa oleva rakennussuojelupäätös on päärakennuksen ja pihapiirin osalta riittävä. Se huomioi myös kahden viljamakasiinirakennuksen ominaisuutensa mutta ei välttämättä niiden sisätiloihin sisältyviä suojelunarvoisia erityispiirteitä.

Jos valtio luopuu Anjalan kartanon omistuksesta, tulee kohteen suojeleminen ratkaistavaksi rakennusperintölain säädösten nojalla. Tällöin tulee ottaa huomioon myös viljamakasiinirakennusten sisätilat, Tammela-rakennus ja rantavaja sekä kartanopuistoon

liittyvän puukujanteen, muiden istutettujen osa-alueiden ja maisemallisesti arvokkaan peltoaukean suojelutilanne ja suojelutarve.

SUOJELUN TURVAAMISEN ERITYISKYSYMYKSIÄ

Suojelun ja kehittämisen lähtökohtana on Anjalan kartanomuseon rakennuskanta nykyasussaan, sellaisena kuin se on tehtyjen restaurointien jälkeen.

On myös varmistettava, että hoidon ja korjausten tarpeisiin on riittävät tiedot ja ymmärrys kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden ominaisluonteesta ja erityispiirteistä. Näihin kuuluvat historialliset kerrostumat rakennusten sisä- ja ulkotiloissa sekä rakennetussa ja istutetussa lähiympäristössä.

Osastonjohtaja

Mikko Härö

Intendentti

Timo Kantonen